

Kort meddelande

En nyupptäckt signering av Albertus Pictor i Nederluleå

Bevarade signeringar av senmedeltida kyrkmålare är det säkraste kriteriet för attribuering av en målningssvit till en viss målares verkstad. I Albertus Pictors fall har vi hittills känt till nio signeringar (Öberg 2004). När nya signeringar någon gång dyker upp i någorlunda dechiffrerbart skick, antingen i avskrift hos 1600- och 1700-talets lärde eller ännu bevarade på en kyrkvägg, kan överraskningar vänta. Särskilt svårt skadade målningar har ofta varit vanskliga att bedöma, om ingen signering varit känd.

Ett exempel erbjuder Trefaldighetskyrkan (Bondkyrkan) i Uppsala. I Henrik Cornells & Sigurd Wallins standardverk (1972) anges södra och norra tvärskeppsarmen innehålla »Målningar av lärjungar till Albertus Pictor» (s. 93; jfr tyska översättningen från 1981, s. 99: »Malereien von Schülern Albertus Pictors»). Emellertid har jag (Öberg 2004, s. 234–235) fäst uppmärksamheten på Johannes Schefferus arbete *Upsalia cujus occasione* etc. från 1666 (s. 157): här återges med flera felläsningar en signering på korets sydvägg, vars namngivelse uppenbarligen skall uttydas Albertus Immenhusen, d.v.s. Albertus Pictor (jfr Hall et al. 2003). Det är således otvetydigt Albertus och hans verkstad som svarar för dessa målningar.

Så tycks också vara fallet med de en gång överkalkade men sedermera framtagna, svårt skadade kormålningarna i Nederluleå kyrka i Norrbotten. I sin noggranna beskrivning av målningarna ansluter sig Barbro Flodin (1998, s. 99 med not s. 183) till tidigare forskares uppfattning, att figurstil och ornamentik talar för att »de kan ha utförts av Albertus Pictors verkstad eller skola». Flodin tycks dock ha förbisett att även här en signering föreligger, nämligen på norra väggen över sakristiedörren: under en målning med två änglar, som mellan sig har en monstrans, löper ett språkband med nästan helt utplånad text (Flodin 1998, s. 98, fig. 104). Grundmönstret känns igen från en målning över sakristiedörren i Husby-Sjutolfts kyrka (Öberg

2004, s. 231, fig. 3), där över den vänstra ängeln anbragts ett tvåradigt språkband med texten *Albertus Pictor*. Vid Albertus Pictor-projektets dokumentation vårvintern 2006 av Nederluleå kyrkas målningar rådde på besökets andra dag optimala ljusförhållanden, och jag kunde då skönja den första delen av signeringen och någon bokstav i den andra: där har utan tvekan stått *Albe(rtus Pic)t(or)*, en läsning som bekräftades av Christina Sandquist Öberg som svarar för projektets motivkatalog med edition av samtliga språkband. För övrigt kan nu genom denna fullständiga dokumentation i viss mån även övriga språkband, vilkas text ansetts oläslig (Flodin 1998, s. 88), tack vare enstaka bevarade stavelser eller bokstäver suppleras efter motsvarande motiv i andra Albertus Pictor-kyrkor.

Av allt att döma uppfördes och inreddes Nederluleå kyrka under de sista decennierna av 1400-talet och början av 1500-talet. Ärkebiskop Jakob Ulfssons ämbetsvapen på östra korväggen härrör enligt utlåtande av Jan Raneke från det tidiga 1500-talet (Flodin 1998, s. 93 med not s. 183). Kanske invigde ärkebiskopen kyrkan samma år som stenkyrkan i Skellefteå, nämligen 1507 (jfr Flodin 1998, s. 69). Vid denna tid var Albertus Pictor gammal och sjuklig (jfr Svanberg 1992, s. 10) och har troligen inte själv haft möjlighet att företa den långa resan från Stockholm till Nederluleå. Detta skulle kunna förklara det faktum att målningarna visserligen följer mästarens koncept men tycks röja en viss valhänthet i själva utförandet. Men även ett renodlat verkstadsarbete kunde tydligen förses med mästarens namn.

Referenser

- Cornell, H. & Wallin, S., 1972. *Albertus Pictor. Sten Stures och Jacob Ulfssons målare*. Stockholm.
Flodin, B., 1998. *Nederluleå kyrka. Norrbotten*. Sveriges kyrkor 223. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
Hall, T.; Melin, P.; Sandquist Öberg, C.; Öberg, J. & Svanberg, J., 2003. Albertus Ymmenhusen alias Albertus Pictor. *Fornvännen* 98.

Schefferus, J., 1666. *Upsalia cujus occasione plurima in religione, sacris, festis, ... illustrantur*. Uppsala.
Svanberg, J., 1992. Vem var Albert? Bergström, P. et al. (red.). *En vägvisare till Albert Målarens kyrkor*. Stockholm.

Öberg, J., 2004. Albertus Pictor: kända signeringar. *Konsthistorisk tidskrift* 73:4. Stockholm.

Jan Öberg
Konstvetenskapliga institutionen
Stockholms universitet
SE-106 91 Stockholm
sandquist.oeberg@transit.se